

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2026-86-55>

УДК 339.172

ТЕНДЕНЦІЇ МІЖНАРОДНОЇ БІРЖОВОЇ ТОРГІВЛІ Ф'ЮЧЕРСНИМИ КОНТРАКТАМИ НА ОРГАНІЗОВАНИХ ТОВАРНИХ РИНКАХ

TRENDS OF INTERNATIONAL FUTURES CONTRACTS TRADING ON ORGANIZED COMMODITY MARKETS

Ільчук Микола Максимович

доктор економічних наук, професор,
Національний університет біоресурсів і природокористування України
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5129-6110>

Яворська Валентина Олександрівна

кандидат економічних наук, доцент,
Національний університет біоресурсів і природокористування України
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2513-8431>

Томашевська Ольга Анатоліївна

кандидат економічних наук, доцент,
Національний університет біоресурсів і природокористування України
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2444-7259>

Ichuk Mykola, Yavorska Valentyna, Tomashevskaya Olga
National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine

У статті висвітлено основні тенденції міжнародної біржової торгівлі ф'ючерсними контрактами на організованих товарних ринках, з урахуванням впливу фундаментальних факторів, які пов'язані з геополітичною нестабільністю. Наведено економічну сутність та основні характерні риси ф'ючерсних контрактів у біржовій системі організованої торгівлі. Проведено оцінку показників біржової торгівлі ф'ючерсними контрактами на організованих ринках. Тенденції останніх років, які характеризують сучасний стан та перспективи функціонування міжнародних бірж, пов'язані з наслідками глобальних подій. Відзначено загальні фундаментальні фактори, які мали найсуттєвіший вплив на результати біржової торгівлі ф'ючерсними контрактами на міжнародних біржах, зокрема геополітична нестабільність, кліматичні зміни, інфляція, зміцнення долара США, уповільнення економіки Китаю.

Ключові слова: ф'ючерсні контракти, міжнародна біржова торгівля, міжнародні біржі, організовані товарні ринки, біржові активи, товарні активи.

The article highlights the main trends in international futures exchange-trading on organized commodity markets, taking into account the influence of fundamental factors of geopolitical instability. The economic essence and main characteristics of futures contracts in the exchange system of organized trading are presented. It has been established that futures contracts are one of the most advanced instruments of organized exchange trading. The main indicators of exchange trading in futures contracts on organized markets are assessed. An assessment of the Futures Industry Association's analytical reports indicates a systematic increase in international exchange trading volumes during 2020-2024, while 2025 became the first year in the last decade to show a decline in international exchange trading volumes. This situation is primarily related to global geopolitical instability. It is established that the main trends of recent years, which characterize the current state and prospects for the functioning of international exchanges, are associated with the consequences of global events. The number of futures contracts concluded on international exchanges increased to 206.5 billion in 2024 – this is the largest record in the entire history of international exchange trading, which was replaced by a 42% drop in 2025. In particular, three main fundamental factors are noted that had the greatest impact on the results of exchange trading in futures contracts on international exchanges, in particular geopolitical instability, climate change, inflation, strengthening of the US dollar, and slowdown of the Chinese economy. In conclusion, it was found that international futures trading in the last decade has contributed to the accumulation of innovative underlying assets that have become the result of financial engineering. In addition



to traditional commodity assets, such as agricultural products, metals, timber or energy resources, basic financial indicators that provide an assessment of various price exchange categories, in particular commodity indices, have already become quite traditional.

Keywords: futures contracts, international exchange trading, international exchanges, organized commodity markets, exchange-traded assets, commodity assets.

Постановка проблеми. У сучасних умовах глобалізаційні трансформації впливають на поточний стан та забезпечують формування нових тенденцій розвитку міжнародної біржової торгівлі ф'ючерсними контрактами як на організованих фінансових, так і товарних ринках. Серед фундаментальних чинників, які нині мають найбільший суттєвий вплив на зміну глобальної цінової кон'юнктури є подолання наслідків геополітичної нестабільності, пов'язаної зі старими та новими військовими конфліктами.

Використання ф'ючерсних контрактів у якості інструментів прогнозування цінової кон'юнктури та мінімізації цінових ризиків зарекомендувало себе з позитивної сторони у міжнародній практиці, що може бути детально вивчено та адаптовано до особливостей вітчизняної практики. Така ситуація вказує на актуальність даної проблематики і потребує систематичного і ґрунтовного дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивченням тенденцій міжнародної біржової торгівлі ф'ючерсними контрактами займається значна когорта зарубіжних, а також, в останні роки, і вітчизняних науковців та практиків. У наукових працях В. Гниляк [2-3; 5] розглянуто особливості біржової торгівлі деривативними контрактами на організованих товарних ринках. У дослідженні А. Масло [4] висвітлено організаційно-економічні засади функціонування організованих товарних ринків. У наукових працях Ю. Рубана [6] розглянуто проблематику використання ф'ючерсних контрактів у хеджуванні цінових ризиків на ринках сільськогосподарської продукції. Загальні дослідження біржової діяльності на вітчизняних і зарубіжних товарних ринках знайшли відображення у наукових працях М. Солодкого [1; 5-6], тоді як фінансового ринку у працях Л. Примостки та О. Сохацької.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на наявність достатньої кількості зарубіжних наукових праць, присвячених вивченню специфіки міжнародної ф'ючерсної торгівлі, все ще недостатньо розкритими залишаються питання, присвячені систематичним дослідженням передових зарубіжних практик щодо

фундаментальних досліджень та виявлення нових чинників, які впливають на тенденції міжнародної біржової торгівлі ф'ючерсними контрактами, з врахуванням можливостей їх імплементації на вітчизняних організованих товарних ринках, зокрема сільськогосподарської продукції та енергоресурсів.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження основних тенденцій та проведення оцінки сучасного стану міжнародної біржової торгівлі ф'ючерсними контрактами на організованих товарних ринках.

Виклад основного матеріалу дослідження. Міжнародна біржова торгівля ф'ючерсними контрактами на організованих товарних ринках є одним із найважливіших елементів сучасної глобальної фінансово-економічної системи.

Економічна сутність ф'ючерсних контрактів виражається у наявності стандартизованих підходів до розробки даних видів деривативних контрактів на провідних міжнародних біржах. Ф'ючерсні контракти є одним з найдосконаліших інструментів організованої біржової торгівлі, що дозволяє учасникам упродовж усього терміну дії даних строкових угод приймати рішення щодо виконання зобов'язань через укладання офсетних угод. Крім того, ф'ючерсні контракти гарантуються за допомогою клірингової системи та маржового забезпечення [1-3; 5-6].

Міжнародні організовані товарні ринки, зокрема біржі CME Group, ICE, EURONEXT забезпечують централізовану торгівлю ф'ючерсними контрактами, ліквідність та гарантії безпеки [4].

Оцінка аналітичних звітів Асоціації ф'ючерсної індустрії вказує на наявність систематичного зростання обсягів міжнародної біржової торгівлі упродовж 2020-2024 рр., натомість 2025 рік став першим за останнє десятиліття роком, який показав падіння об'ємів біржової торговельної активності [7-8]. Така ситуація, першочергово, пов'язана з глобальною геополітичною нестабільністю.

Кількість укладених на міжнародних біржах строкових угод зросла до 206,5 млрд у 2024 році – це найбільший рекордний показник за всю історію функціонування міжнарод-

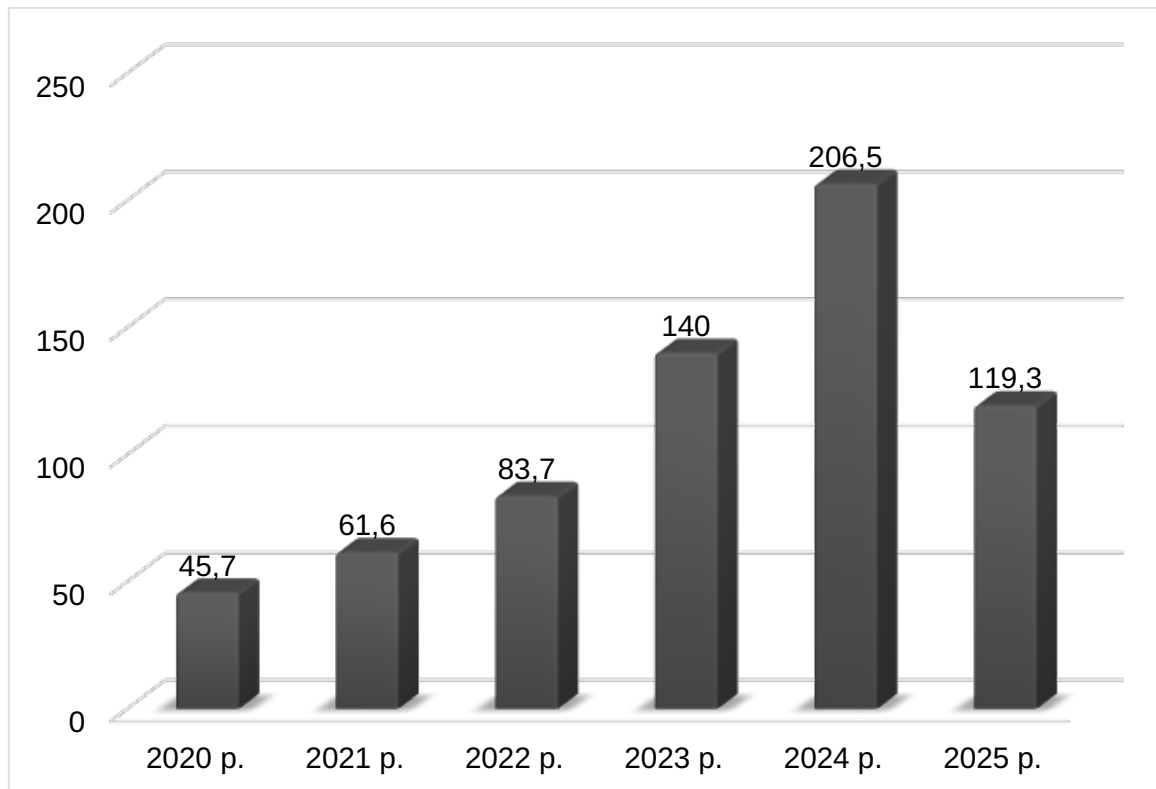


Рис. 1. Динаміка об'ємів міжнародної біржової торгівлі, млрд угод

Джерело: сформовано на основі [7]

ної біржової торгівлі, який був змінений падінням на 42 % вже у 2025 р. [7].

Основні тенденції останніх років, які характеризують сучасний стан та перспективи функціонування міжнародних бірж, а також пояснюють різке скорочення обсягів міжнародної біржової торгівлі, пов'язані з наслідками глобальних подій.

По-перше, геополітична нестабільність, зокрема війна в Україні, конфлікти та Близькому Сході, торговельні війни, призводять до надмірної цінової волатильності не тільки на біржових фондових ринках, а й на організованих товарних ринках, зокрема у 2026 році – це були ринки енергоресурсів та дорогоцінних металів, які продемонстрували значний приріст цінових котирувань.

По-друге кліматичні зміни та перехід на «зелену енергію» вимагають нових видів біржових інструментів, зокрема біржові учасники все частіше використовують деривативні контракти, зокрема ф'ючерси для хеджування цінових ризиків. Серед інноваційних інструментів слід вказати погодні деривативні контракти.

По-третє, інфляція, зміцнення долара США, уповільнення економіки Китаю (головного покупця на організованих на позабіржо-

вих товарних ринках) створюють додаткові ризики та впливають на скорочення обсягів міжнародної біржової торгівлі.

Проведена нами аналітична оцінка структури міжнародної біржової торгівлі за видами деривативних контрактів вказує на те, що за останні роки спостерігався найбільший приріст біржової торгівлі опціонами на ф'ючерсні контракти. Водночас серед основних видів деривативних контрактів, які найчастіше використовуються на організованих товарних ринках є ф'ючерсні контракти на енергоресурси, метали та сільськогосподарську продукцію (рис. 2) [7].

Висока ліквідність та низькі маржові вимоги до опціонів роблять їх більш привабливими для біржових учасників, особливо на ринках фінансових активів. Разом з тим, у 2025 році зафіксовано скорочення біржової торгівлі опціонами на 50 %, а також зростання міжнародної біржової торгівлі ф'ючерсними контрактами на 9 %.

Міжнародна біржова торгівля в останнє десятиліття сприяла накопиченню інноваційних базових активів, які стали результатом фінансової інженерії. Крім загальнодоступних товарних активів, таких як сільськогос-

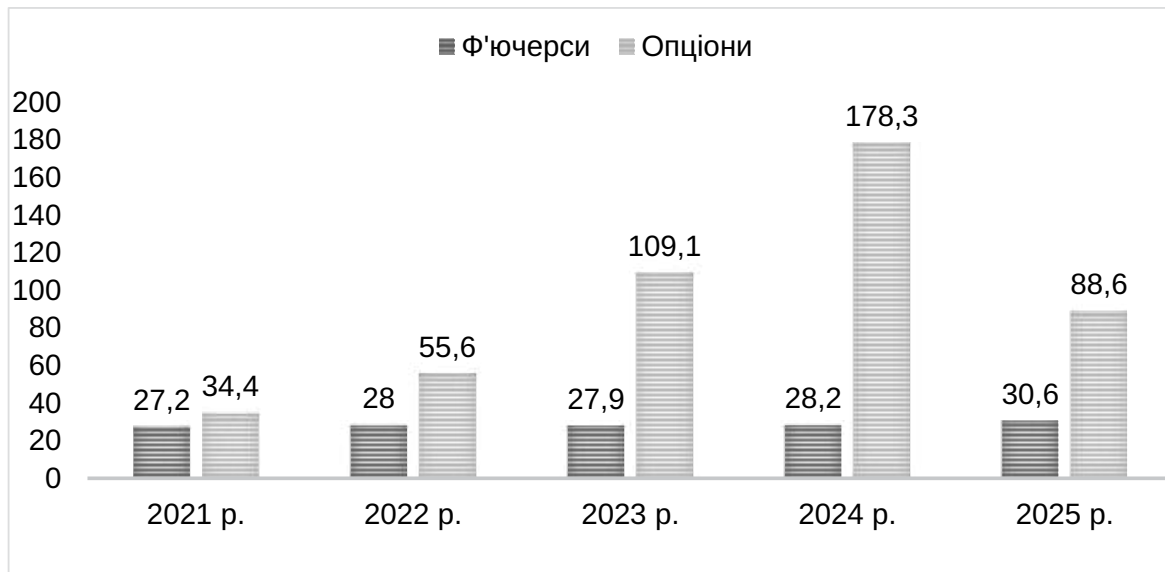


Рис. 2. Структура міжнародної біржової торгівлі, млрд угод

Джерело: сформовано на основі [7]

подарська продукція, метали, лісоматеріали чи енергоресурси, досить традиційними вже стали базові фінансові показники, які забезпечують оцінку різних цінових біржових категорій, зокрема товарні індекси.

Цифровізація і перехід на електронну технологію біржової торгівлі та он-лайн брокеридж сприяють поширенню міжнародного досвіду використання електронних майданчиків бірж, як основних біржових центрів для задоволення потреб ринкових учасників. Дані трансформаційні перетворення дозволяють сьогодні міжнародним організаторам біржової торгівлі більш швидкими темпами підвищувати прозорість, ефективність роботи своїх бірж та брокерських контор, а також формують високі показники біржової активності й доступності до нових видів біржових інструментів для глобальних інвесторів, особливо тих, які володіють значним розміром інвестиційного капіталу і виступають своєрідними драйверами для забезпечення розвитку міжнародної біржової торгівлі інноваційними ф'ючерсними контрактами.

Електронна технологія біржової торгівлі на провідних міжнародних біржах сприяла поширенню досвіду універсалізації залежно від видів базових активів. Конкуренція між біржовими майданчиками прискорила процеси об'єднання та поглинання на інтерконтинентальному рівні. У продовження даної тенденції біржі почали забезпечувати доступ для біржових учасників і створювати можливість використовувати як фінансові, так і товарні

активи в одному місці. Таким чином, спеціалізація біржової торгівлі ф'ючерсними контрактами практично завершилась, з погляду на нові можливості.

Сучасні тенденції універсалізації і електронізації міжнародної біржової торгівлі ф'ючерсними контрактами сприяли долученню широкої кількості іноземних інвесторів до національних біржових майданчиків, особливо це стосується Азійсько-Тихоокеанського регіону.

На підвищення ліквідності міжнародної біржової торгівлі ф'ючерсними контрактами також вплинула і стандартизація біржових контрактів. Уніфікація параметрів біржових деривативних контрактів вже понад століття забезпечує повноцінну участь багатьох інвесторів, які використовують дані види інструментів у своїх інвестиційних цілях. Стандартні параметри дозволяють прискорити процеси біржової торгівлі та підвищити показники ліквідності.

Як бачимо, глобалізаційні трансформації сприяли багатьом позитивним змінам у міжнародній біржовій торгівлі ф'ючерсними контрактами. Найбільш вагомою тенденцією у даному напрямі стало швидке поширення позитивного досвіду, інноваційних технологій у біржовій торгівлі і клірингу, а також можливість залучення широкого кола інвесторів завдяки відкритому доступу до біржових електронних платформ.

Міжнародна біржова торгівля ф'ючерсними контрактами на організованих товарних

ринках у глобальному масштабі виступає прозорим ринковим механізмом для забезпечення формування конкурентної біржової кон'юнктури та поглиблення акумуляції інвестиційних ресурсів глобального рівня (табл. 1) [7-8].

За підсумками 2025 року зростання міжнародної біржової торгівлі ф'ючерсними контрактами, у порівнянні з показниками 2021 року, склало 12,5 %. Варто відмітити, що показники міжнародної біржової торгівлі ф'ючерсними контрактами значно нижчі, порівняно з аналогічними показниками щодо опціонної торгівлі. Це можна пояснити зростанням кількості нових видів біржових опціонних контрактів, гнучкістю їх використання та залученням більшої кількості інвесторів.

Оцінка географічного зонування біржової торгівлі ф'ючерсними контрактами вказує на наявність різної динаміки за останні п'ять років. Так, за оцінкою статистичних звітів Асоціації ф'ючерсної індустрії [7], у 2025 році зафіксовувано приріст ф'ючерсної торгівлі у більшості географічних біржових регіонів. Зокрема, у порівнянні з 2021 роком, у 2025 році зростання біржової торгівлі ф'ючерсними контрактами на біржах Північної Америки склало 45,7 %, а на біржах ЄС – 41, %. Рекордний приріст у 57,1 % відбувся сумарно на інших біржах, які не відносяться до жодного з класифікованих Асоціацією ф'ючерсної індустрії регіонів.

Скорочення обсягів торгівлі ф'ючерсними контрактами спостерігалось на біржах Азійсько-Тихоокеанського регіону – на 0,9% і на біржах Південної Америки – на 10,9%. Пояснюється така ситуація активним ростом на цих біржах торгівлі опціонними контрактами.

Варто зазначити, що більшість конструкцій біржових опціонних контрактів побудовано на ключових базових активах, а саме ф'ючерсних цінах, які котируються на біржах Північної Америки та ЄС.

Незважаючи на вагомий роль американських біржових майданчиків у світовому ф'ючерсному ціноутворенні, аналітична оцінка структури міжнародної біржової торгівлі ф'ючерсними контрактами за географічним зонуванням свідчить про домінування Азійсько-Тихоокеанського регіону, частка якого у 2025 році зросла до 38 %, а біржового регіону Південної Америки – до 19 %, тоді як частка бірж Північної Америки скоротилась – до 22 %, Європейських бірж – до 11 % (рис. 3).

Показник кількості укладених угод свідчить про біржову активність та ліквідність на міжнародних біржах, проте досить часто його зростання пов'язане зі зниженням кількості базового активу у стандартизованих ф'ючерсних контрактах. Більшість бірж впроваджуючи у свою торгівлю «міні» та «макро» ф'ючерсні контракти, першочергово, розраховуючи на підвищення інтересу серед дрібних та середніх за розміром інвестиційного капіталу учасників.

Універсалізація біржових майданчиків, яка продовжується у глобальних масштабах і нині, сприяла постійному удосконаленню наявних та впровадженню нових видів біржових базових активів. Традиційно базові активи, які виступають об'єктом специфікацій ф'ючерсних контрактів, прийнято класифікувати на товарні та фінансові. Досить часто можна спостерігати, що на міжнародних біржових майданчиках відбувається торгівля як товарними, так і фінансовими ф'ючерсними

Таблиця 1

Географічний розподіл міжнародної біржової торгівлі ф'ючерсними контрактами, млрд угод

Географічні зони	2021 р.	2022 р.	2023 р.	2024 р.	2025 р.	Зміна 2025 р. до 2021 р., %
Азійсько-Тихоокеанський	11,7	11,3	11,7	11,0	11,6	-0,9
Північно-Американський	4,6	5,3	5,4	5,9	6,7	+45,7
Південно-Американський	6,4	6,1	5,9	6,0	5,7	-10,9
Європейський	2,4	2,6	2,7	3,2	3,4	+41,7
Інші біржі	2,1	2,8	2,2	2,1	3,3	+57,1
Всього	27,2	28,1	27,9	28,2	30,6	+12,5

Джерело: сформовано на основі [7]

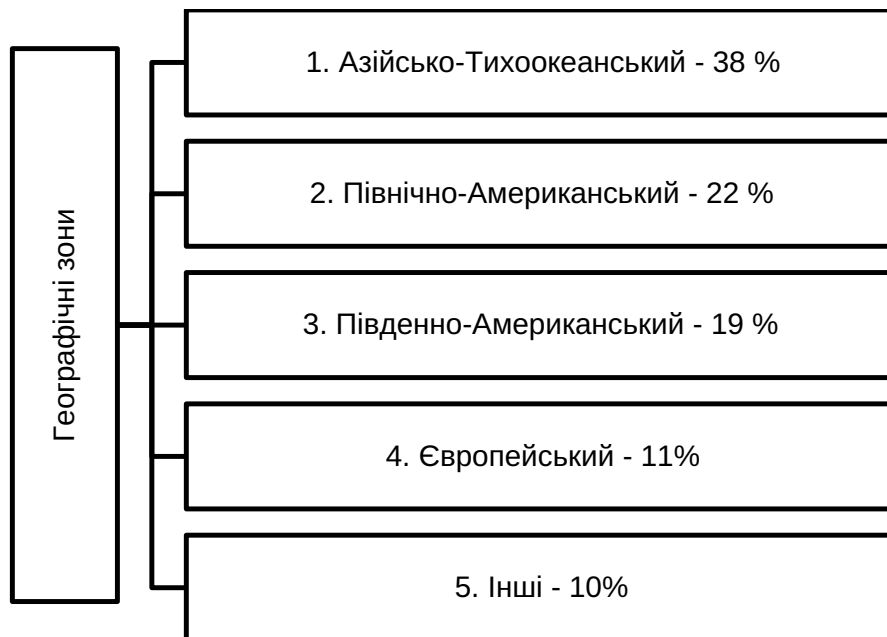


Рис. 3. Структура міжнародної біржової торгівлі ф'ючерсними контрактами за географічним зонуванням у 2025 р.

Джерело: сформовано на основі [7]

контрактами одночасно, прикладом є біржа світового рівня – CME Group. На даній біржовій платформі біржові учасники можуть одночасно відкривати позиції на сільськогосподарські ф'ючерсні контракти, а також – валютні, відсоткові та інші фінансові ф'ючерси.

Структура міжнародної біржової торгівлі ф'ючерсними контрактами свідчить про зна-

чну перевагу фінансових активів (рис. 4, табл. 2).

Оцінка структури міжнародної біржової торгівлі ф'ючерсними контрактами на організованих товарних ринках свідчить про те, що найбільшу частку у 2025 р. склали метали (2,9 млрд угод) та інші види активів (3,1 млрд угод). Водночас приріст ф'ючерсної торгівлі



Рис. 4. Динаміка міжнародної біржової торгівлі ф'ючерсними контрактами за видами базових активів, млрд угод

Джерело: сформовано на основі [7]

Таблиця 2

**Структура міжнародної біржової торгівлі ф'ючерсними контрактами
на організованих товарних ринках, млрд угод**

Види товарних активів	2021 р.	2022 р.	2023 р.	2024 р.	2025 р.	Зміна 2025 р. до 2021 р., %
аграрна продукція	2,6	2,1	2,6	2,6	2,5	-3,9
енергоресурси	1,9	1,7	1,8	1,9	2,3	+21,1
метали	2,6	2,0	2,2	2,6	2,9	+11,5
інші види активів	2,4	2,5	3,0	2,1	3,1	+29,2
Всього	9,5	8,3	9,6	9,2	10,8	+13,7

Джерело: сформовано на основі [7]

на організованих товарних ринках за останні п'ять років був зафіксований по всіх групах товарних активів, окрім аграрної продукції. Біржова торгівля ф'ючерсами на аграрні активи скоротилась у 2025 році, у порівнянні з 2021 роком, на 3,9 %.

У цілому, сучасна міжнародна біржова торгівля ф'ючерсними контрактами на організованих товарних ринках забезпечує формування прозорого і відкритого механізму конкурентного ціноутворення, забезпечуючи широкі можливості для ринкових учасників у хеджуванні цінних ризиків та трансферті інвестиційного капіталу.

Висновки з проведеного дослідження.

Незважаючи на глобальну геополітичну нестабільність та високу цінову волатильність на міжнародних організованих товарних ринках, біржова торгівля ф'ючерсними контрактами залишається перспективним сегментом організованої торгівлі на міжнародних

біржах. Щоденні виклики глобального рівня посилюють систематичну роботу над удосконаленням регулювання біржової торгівлі ф'ючерсними контрактами через залучення міжнародних асоціацій та інших професійних учасників. Серед основних тенденцій останніх років у напрямі удосконалення міжнародної біржової торгівлі ф'ючерсними контрактами слід згадати і про імплементацію штучного інтелекту у біржові процеси, що значно покращить роботу електронних майданчиків та зацікавить нових інвесторів. У зв'язку з цим, наявність висококваліфікованих вітчизняних фахівців, здатних ефективно розробляти торгові стратегії на міжнародних біржових майданчиках з використанням ф'ючерсних контрактів на основні види товарних активів, зокрема аграрну продукцію та енергоресурси, забезпечать зростання прогнозованості та можливість зниження впливу глобальних дестабілізуючих факторів на економіку України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Солодкий М.О. Біржова торгівля товарними деривативами: світовий досвід та перспективи розвитку в Україні: монографія. Київ: ЦП Компринт, 2015. С. 15–46.
2. Гниляк В.О. Особливості формування ф'ючерсного ринку в Україні. *Науковий вісник НАУ*. 2003. Вип. 66. С. 248–251.
3. Гниляк В.О. Методологічні аспекти формування поняття деривативу. *Агроінком*. 2006. № 1. С. 72–74.
4. Масло А.І. Роль та економічне призначення ф'ючерсних контрактів на організованих товарних ринках. *Вісник СНАУ*. № 2 (102). 2025. С. 13–17.
5. Солодкий М.О., Гниляк В.О. Біржові товарні деривативи: теорія, методологія, практика: монографія. Київ: Аграр Медія Груп, 2012. С. 6–28.
6. Солодкий М.О., Рубан Ю.В. Хеджування ф'ючерсами і опціонами: навч. посіб. Київ: Компринт, 2018. 398 с.
7. Data resources. URL: <https://www.fia.org>. (дата звернення 22.04.2026 р.).
8. Futures market overview. Barchart. URL: <https://www.barchart.com/futures>. (дата звернення 22.04.2026 р.).

REFERENCES:

1. Solodkyj M.O. (2015). *Birzhova torghivlja tovarnymy deryvatyvamy: svitovyj dosvid ta perspektyvy rozvytku v Ukraini* [Commodity derivatives exchange trading: world experience and prospects of development in Ukraine]. Kyiv: Komprynt. (in Ukrainian).

2. Hnyliak V.O. (2003). Osoblyvosti formuvannia fiuchersnoho rynku v Ukraini. [Peculiarities of the formation of the futures market in Ukraine.]. *Naukovyi visnyk NAU*. no. 66. P. 248–251.
3. Hnyliak V.O. (2006). Metodologichni aspekty formuvannja ponjattja deryvatyvu [Methodological aspects of the formation of the derivative concept]. *Aghroinkom*, no. 1, P. 72–74.
4. Maslo A.I. Rol ta ekonomichne pryznachennia fiuchersnykh kontraktiv na orhanizovanykh tovarnykh rynkakh [The role and economic purpose of futures contracts in organized commodity markets]. *Visnyk SNAU*. no. 2 (102). 2025. P. 13–17.
5. Solodkyi M.O., Hnyliak V.O. (2012). Birzhovi tovarni deryvatyvy: teoriia, metodolohiia, praktyka: monohrafiia [Exchange-traded Commodity derivatives: theory, methodology, practice]. Kyiv: Ahrar Mediiia Hrup, P. 6–28. (in Ukrainian).
6. Solodkyi M.O., Ruban Yu.V. (2018). Khedzhuvannia fiuchersamy i optsionamy: navch. posib Khedzhuvannia fiuchersamy i optsionamy. [Futures and options hedging]. Kyiv: Komprynt. Available at: <http://dglib.nubip.edu.ua:8080/jspui/handle/123456789/5795>. (accessed 22 April 2026). (in Ukrainian).
7. Data resourses. (2026). Available at: <https://www.fia.org>. (accessed 22 April 2026).
8. Futures market overview. Barchart. (2026). Available at: <https://www.barchart.com/futures>. (accessed 22 April 2026).

Дата надходження статті: 21.04.2026
Дата прийняття статті: 11.05.2026
Дата публікації статті: 19.05.2026